

Не дуріте дітей ваших...

Георгій ФІЛПЧУК

“Неможливість наситити хіть до багатства та нехтування усім іншим задля наживи занастали олігархію”.

Платон “Держава”

Український етер переповнений усякою всячиною. Часто навіть набачені стають ошуканими безустанним словоблуддям, намагаючись віднайти хоча б напівправду. Ситуація доволі жорстока до людини, народу, держави. Справді, в цьому інформаційному лабіринті, “вміло” вибудованому олігархами, важко знайти шлях до істини. Щоби відшукати дорогу чеснішу, без облуди, слід щомиті відокремлювати зерна від полови, бо брехня, немов іржа, що роз’їдає душу. Та чи варто сподіватися на інше, коли антисистема формує “соціокультурний” простір напівправди й напівосвіченості суспільства? Сильні світу сього потребують такого людського “капіталу”, який гарантуватиме зиск, прибуток (наживу) при домінуючій психології “мовчазного раба”. Нинішній стан є небажаним і небезпечним в умовах військової агресії Росії. Україні, окрім мілітарної сили та міжнародної підтримки, конче необхідна суспільна єдність і злагода. Як досягнути поставленої цілі, коли олігархічні “верхи” давно відщуралися народу, протиставивши свої інтереси? Усе виглядає за народною поговоркою: *“Бідне на сорочку старіється, а багатий і кожуха цурається”*. Очевидно, для українців такий характер відносин не новизна. Уже було тоді, в умовах бездержавності. Але проти-природно, що зараз подібну модель, згубну для людини і народу, олігархат намагається всіма неправдами увіковічити.

Європейські країни позбавилися цієї чуми і відкрили шлях для розвитку. У нас ця пошесть стала причиною не лише соціального зубожіння, економічної стагнації, правового свавілля, але смію стверджувати, що політика олігархів є однією з головних причин війни, трагедії українського народу. І допоки ця страшна виразка буде на українському тілі, жодне питання в Україні справедливо не вирішуватиметься. Безпека, економіка, культура, освіта, наука, соціальний захист, екологія перебуватимуть у занепаді. Якщо майбутній закон “Про олігархів” передбачатиме їх легітимізацію і модернізацію, а не політичне, правове, економічне, ментальне знищення цю-

го страшного витвору часів Незалежності, то на перспективу слід очікувати драматичних подій. Маємо визнати, що цей недружній до народу олігархічний клан став на перешкоді (як смертоносний тромб) національному поступу. Україна при їх владарюванні втрачає духовний, політичний, економічний суверенітет, не стаючи УКРАЇНСЬКОЮ. Держава не здатна бути єдиною, коли *“Той мурує, той руйнує, / Той неситим оком / За край світа зазирає...”*

Урешті-решт уся світова історія засвідчує, що біди настають тоді, коли фетиш користі верховодить над національними інтересами і благами. У країнах, де людина не є найвищою цінністю, державний лад наділений властивостями не демократії, а олігархократії. Тут панують інші мотивації, цілі, смаки й почуття, при владі знаходяться (як правило) поводити, що відповідають таким критеріям. У своєму мудрому і сміливому трактаті “Держава” давньогрецький філософ Платон писав: коли “в державі шанують багатство й багатіїв, то починають менше цінувати добродесність чеснотливих людей. Вимірюючи все грішми, вони запроваджують закон, що є основою й нормою олігархічного устрою, закон про встановлення майнового цензу: чим більша олігархія, тим вищий ценз, чим вона менша – тим ценз нижчий. Ті, у кого немає майнового цензу, до влади не допускаються. Такий державний устрій здійснюється або насильно, зі зброєю в руках, або за допомогою залякування згори... Держава такого типу, без сумніву, не може бути єдиною”.

Сучасно. Нібито Платон писав про день сьогоднішній, а не майже 2400 років тому. Ці вади переслідують людство безперервно. Особливо чутливими є вони для України. Прояви нещастя, що несе олігархія, спостерігаються в усі роки Незалежності. А коли народ не витримав крайнощів, тоді повставав Майданамі, залишаючись опісля розчарованим. Олігархічні метастази ще більше проникають у національний організм. Водночас приходить усвідомлення про єдиний вихід – нація, громадянське суспільство мусить зламати становий хребет олігархату, без чого немислимою є наша перемога над московським агресором. Адже саме в цьому кублі виплоджуються зрадники, колаборанти, сепаратисти, “україновбивці”. Сформована кастовість суспільства, “ринковість” освіти і культури, зубожілість населення, ігнорування національним інтелектуальним потенціалом, який масово емігрує за кордон, втрата конкурентоспроможності, перетворення країни в сировинний придаток – неукраїнський шлях. Можна до безкінечності продовжувати загальносуспільні дискусії про “реформи”, але справу не зрушити, оскільки політику, економіку, банки, інформаційний простір заповнили ті, що сприймають Україну лише географічно, а не як духовну цінність. Нарешті, олігархат як чужинський десант увійшов через вікна в Церкву і наші святині, підкупом

та обманом заставляючи молитися чужим богам.

За таких обставин молитва-звернення “В єдності сила народу, / Боже, нам єдність подай” не стає сенсом нашої буденної реальності, як би зворушливо не звучав у наших храмах цей молитовний спів. Суспільство розділене, воно годується патерналізмом і несправедливістю. Реальність, що загрожує національній безпеці, зобов’язує найвищу владу (достатньо олігархізовану) приймати нагальні рішення щодо ліквідації цієї демонізованої кастаї глитаїв-чужинців. Правителям, які, імітуючи боротьбу з олігархами, пробуючи завести їх у косметичний салон, нагадую Шевченкове Слово *“Не дуріте дітей ваших...”*.

Бо інформація, яка виливалася на людську голову за останній тиждень, – про державну зраду, розкрадання природних ресурсів, діяльність ворожої резидентури, що працює легально на Росію, – вимагає адекватних дій.

Озвучені дані про стратегічні об’єкти, зокрема обленерго (навіть не за півціни поцуплених у народу), знаходяться в руках Коломойських, Суркісів, Ахметових, Львовчкіних, російських нуворишів Григоришиних, Бабакових та інших зайд, що *“Латану свитину... / З шкурою знімають”*.

Згадує сказане Дмитром Донцовим у праці “Дух нашої давнини”, перевиданій нещодавно “Прогвітою” в серії “Бібліотека Українського Воїна”. Він пише нібито для днів сьогоднішніх: “З трьох складників держави, причин кожночасового в Україні її занепаду треба шукати не в “землі” (її багатство, географічне положення), ні в “народі” (його свідомість, задоволення його інтересів, добробут), лише в третім, в найважливішому складнику – **провідній верстві**”.

Без сумніву, занепад в Україні відбувається не через вину цієї Богом даної народу землі, а передусім через моральний розклад “правлячої кастаї”. Бо як сказано в пророцьких книгах Старого Заповіту: “Численні пастирі попусували і потоптали мій уділ, Мій уділ вони обернули на голу пустиню!”. Знаймо, що **“слабка еліта – слабка держава”**. А слабкою “провідна верства” є тому, що вона сприймає здебільшого Україну лише як місце для “заробітку” неправедних статків, підмінюючи національну справу на “неукраїнську справу”.

Пріоритетним завданням часу є творення “правлячої верстви”, яка б волила, щоби **“НАД ДІТЬМИ КОЗАЦЬКИМИ ПОГАНЦІ НЕ ПАНУВАЛИ”**. Зробити це (як і повну народну деолігархізацію) здатен тільки свідомий і гідний Народ. Але такі “люди не народжуються, а виховуються”. Тому Україна постане лише Боротьбою та Працею Народу, утвердивши на своїй землі Вищу Справедливість, не заглушену московською блекотою і зvierоднілою, антинародною олігархічно-владною системою. **“А Тебе благасм: / Поможі нам, ізбави нас / Вразжой наружи”**. Вірмо у Вище, у власні сили і нездоланність Правди!

ЮРІЙ МИХАЛЬЧИШИН

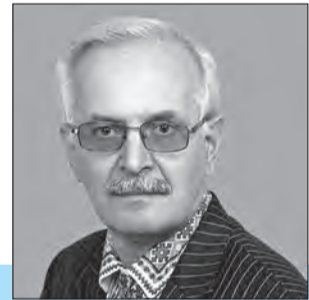
2

ІРИНА ФАРІОН

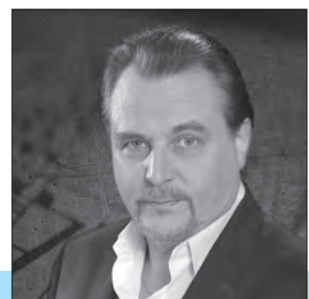
4

СИДІР КІРАЛЬ

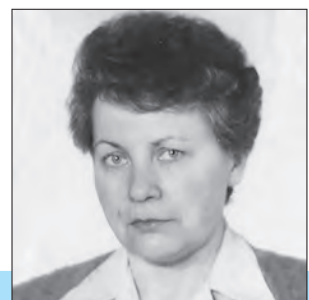
8–9

АНАТОЛІЙ МАТВІЙЧУК

10

ЛАРИСА МОРОЗ

14

Василь ЛІЗАНЧУК, доктор філологічних наук, заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка

Скільки років антиукраїнській ідеології “руського міра”?

ло, неначе Московщина є осередком, а наша Русь-Україна лише прищипкою до сего головного московського пня. Ось тому вхопився він до того слова “Росія”, уживаного в тих часах деякими нашими церковними писателями (а неживаного ні серед народу нашого, ні серед народу московського) та назвав тим словом цілу свою Московську державу, в склад якої вже входила і Україна з лівого берегу Дніпра”. З перейменуванням Московії в Росію москалі вперше дізналися, що вони великороси. Великороси — це єдиний у світі народ, який до початку XVIII ст. не мав своєї назви, а звався московським людом.

Якщо в корінній Московії терміни “Россія”, “руськіє” поступово приживалися, то історична Русь ніяк не могла сприйняти накинута їй принизливу назву “Малоросія”, а русини нізащо не хотіли перетворюватися на “малоросів”. Усім своїм єством вони відчували: щоб не розчинитися в “общерусском море”, необхідно продовжити своє історичне буття під іншим іменем, яке гарантувало їхню національну ідентичність і не дозволяло б московським маніпуляторам спекулювати на спорідненості назв “Русь” і “Россія”, “русини” і “руськіє”. Щоб зрівнати смертельно небезпечний асиміляторський натиск московського царизму, його тактику мімікрії в етнімічній термінології, було вирішено здійснити революційний крок — перейти до нових назв: *Україна, український, українці*.

Однак московська імперська політика витонченими й грубими методами посилювала “обрусение” українців. Саме в той час, як стверджував Іван Огієнко, коли жива українська мова великим струмом вривалася до мови літературної, коли правопис Мелетія Смотрицького вже був на добрій дорозі і була певна надія на пристосування його до живої мови, Петро I наказав замінити кирилицю на гражданку, а кирилицю дозволено вживати лише для церковних видань. Це був дошкульний удар по розвитку українського правопису, він силою спинив близький вже до закінчення процес пристосування правопису до живої української мови. Гражданка механічно заступила кирилицю; вона вже не знала потрібних для української вимови літер, як не знала й тих надрядкових знаків, які вживала кирилиця і які служили в Україні для наближен-

ня літературної мови до вимови живої. Гражданка мала на оці потреби лише російської мови. В цім була її негативна риса для українського письменства.

Москва видала урядові підручники “о произношении российских букв, о исправном их же употреблении” і насильно запроваджувала її до українських шкіл. 5 жовтня 1720 р. Петро I видав указ, який був нищівним ударом по українській мові і літературі: він спричинив те, що в усіх церквах і храмах, серед яких були і збудовані Іваном Мазепою, гетьмана-патріота, героя України проклали останніми словами як зрадника і відступника.

У 1729 р. вийшов указ Петра II (внука Петра I), що зобов’язував переписати з української мови на російську всі державні постанови та розпорядження. Великодержавну політику “обрусения” продовжувала цариця Анна Іоанівна, яка звеліла одібрати від українських церков книги старого українського друку і замінити їх книжками московських видань. Виконуючи таємну інструкцію імператриці, князь О. Шаховський всіляко заохочував шлюби між українцями та росіянами, щоби українці й так зросійшувалися.

Чи не найтрагічнішою добою для України (до більшовицької ери) виявилось царювання Катерини II. Вона завершила антиукраїнську справу, розпочата Петром I. Зруйнувавши Гетьманщину, придушивши українську духовність, московський імпералізм не міг миритися з демократичною, волелюбною Запорізькою Січчю, яка поширювала прогресивні ідеї, зміцнювала в Україні незалежницькі прагнення, розвивала національну освіту. Тож після перемоги над Туреччиною, підкорення Кримського ханства (офіційно Крим “увійшов” до складу Російської імперії у 1783 р.), потреба в Запорізькій Січі, на думку цариці, відпала, а існування цього освіченого “острівця свободи” в тилу імперії було надто небезпечним для монархії й суперечило колонізаторській політиці царської Росії.

4 червня 1775 р. великий загін регулярних російських військ на чолі з генерал-поручиком Петром Текелієм (вихідцем із сербського дворянського роду), який повертався з турецької війни, несподівано оточив Січ і чинив повний розгром. Надто нерівні

були сили: по сотні москалів на одного запорожця. 3 серпня 1775 р. був оприлюднений маніфест Катерини II “Об уничтожении Запорожской Сечи и о присоединении оной к Новороссийской губернии”. Хитра й лицемірна Катерина II, яка ревно дбала про репутацію “гуманістки і благоїднійниці”, зазначила у маніфесті, що “...всем же старшинам, кои служили порядочно и имеют одобрения от НАШИХ военных начальников, обявить НАШУ ИМПЕРАТОРСКУЮ МИЛОСТЬ”. Але водночас, як вірна послідовниця Петра I, виявила свою підступність і жорстокість. Петра Калнишевського і його старшину заарештували і заслали на Соловки. Тут, у “герметичній ізоляції”, у нелюдських умовах судилося останньому кошовому Запорізької Січі промучитися 25 років — до 31 жовтня 1803 р., помер він у віці 113 років.

Імперські ідеологи ніколи не переставали витворювати міф про винятковість Росії та її месіанство. Завоювання чужих земель (ще з часу існування Московського князівства) у Росії називали “добровольним присоединением” чи навіть “воссоєдинением”, аби таким чином “узаконити” розбійницькі акції. Великодержавний шовінізм постійно спрямовували проти іногородців, але насамперед проти “єдинокровних слов’янських братів” — українців. У 1800 р. “недремний великоросійський глаз” спинився навіть на українських церквах з трьома банями — імператор Павло I заборонив ставити церкви в українському стилі.

У 1810 р. Києво-Могилянську академію формально перетворили в Духовну академію, а колеги раніше стали духовними семінаріями. Замість обителі вищої освіти для всіх станів українського суспільства Києво-Могилянську академію перетворили на окрему духовну школу, яка повинна була стати твердиною зросійщення України.

З московськими колонізаторами солідаризувалися у 60-х рр. XIX ст. і зросійщені українські дворяни, чиновники, інтелігенти, які “собственно для себя никаких, независимо от общих совокупно со всей Россией, желаний не имели”. Вони улесливо підспівували великодержавним панславистським теоретикам про триєдиний російський народ, одну віру, одну мову з трьома відмінностями. Промосковсько-імперське мислення і рабсько-малоросійська свідомість чітко простежується у великій статті С. Гогоцького “На каком языке следует обучать в сельских школах Юго-Западной России?”. Автор намагається перекопати, що “в сельских школах по-прежнему должны обучать по русским элементарным книгам. От замены же русских учебных книг какими-то малорусскими нельзя было бы ничего ожидать, кроме самых вредных последствий — для самого же народа”.

Антиукраїнська реакція завершилась таємним циркуляром міністра внутрішніх справ Валуєва від 8 липня 1863 р., в якому зазначалося: “обучение во всех без изъятия училищах производится на общерусском языке, и употребление в училищах малороссийского языка нигде не допущено; самый вопрос о пользе и возможности употребления в школах этого наречия не решен,

но даже возбуждение этого вопроса принято было большинством малороссов с негодованием, часто высказывающимся в печати. Они весьма основательно доказывают, что никакого особенного малороссийского языка не было, нет и не может быть и что наречие их, употребляемое простонародием, есть тот же русский язык, только испорченный влиянием на него Польши, что русский язык так же понятен для малороссиян, как и для великороссиян, и даже гораздо понятнее, чем теперь сочиняемый для них некоторыми малороссиянами и в особенности поляками так называемый украинский язык”.

У 1867 р. київський народний календар надрукував звернення А. Андріяшева під заголовком “Братское слово южнорусса землякам, которые не хотят довольствоваться общерусским книжным языком, а хлопчат о том, чтобы выдумать новый книжный малороссийский язык и на нем учить народ”. “Землячок”, батько якого, можливо, продав “остатно корову”, щоби синок “вивчив московської мови”, відцурався рідної і закликав українців лише “чужому научатись”, не підозрюючи, мабуть, що таким способом виховуватимуться нові перевертні:

“Позвольте же, любезные наши земляки, сказать вам последнее наше братское слово: если вы любите и уважаете наш народ, много выстрадавший под неволею и воскресший к новой жизни, оставьте ваши затеи, спешите обучать неграмотных людей порусски, настоящим нашим общерусским языком. Не потешайте же людей, жаждущих русской грамоты и русской православной образованности несбыточной мечтой, что вы когда-то выдумаете новый язык, напишете новые грамматики, новые книжки для того, чтобы начать свое мудрое обучение, пригодное только на печи, во всяком случае не дальше своей хаты, и вовсе ненужное ни в науке, ни в жизни, ни в службе Государю и Отечеству”.

25 травня 1874 р. видано новий статут про початкові народні школи, в якому четвертим параграфом підтверджено положення статуту від 14 липня 1864 р. про те, що “в начальных народных школах обучение ведется на русском языке”. Внаслідок заборони навчання українською мовою учителі змушені були користуватися російськими підручниками, що не могло не відбитися на сприйнятті українськими дітьми матеріалу, що вивчався. У шкільній читанці все було для дітей чуже: “і люди чужі, і хати чужі, і квіти, і ліси, і звірі, і птахи” (Б. Грінченко).

Інтелектуальним центром українського життя в Києві у середині 1870-х років став Південно-Західний відділ Російського географічного товариства. Саме він не давав спокою місцевим україноненависникам. Вони не могли змиритися з тим, що на їхніх очах розгортається діяльність, що веде до самопізнання й національного пробудження українців. Справді: фундаментальні дослідження з історії, фольклористики, етнографії, статистики, археології розкривали глибину й багатство культури “малоросіян”, демонстрували їхню самобутність, живу українську силу, а значить — історичну перспективу.

Далі буде.

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Ігнатенко Леонід Миколайович — 1000 грн.
2. Кравченко Галина Семенівна — 1000 грн.

Дарія БОБРИК,
фахівчиня Центру
гуманітарної співпраці
з українською діаспорою

Жінки в боротьбі за Україну

Як показує історія, жінки здатні виконувати різні ролі, а не лише гендерно стратифіковані. Яскравим доказом цього стала Всеукраїнська наукова відеоконференція “Жінка в боротьбі за Україну”, приурочена до 100-річчя від дня народження активної учасниці дисидентського руху Лесі Коцюби. Цей захід у віртуальному просторі згуртував науковців, журналістів і громадських активістів з Ніжина, Києва, Львова, Чернігова, Запоріжжя. Ініціаторами та модераторами стали завідувач кафедри історії України Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, учасник АТО Євген Луниак та директорка Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою, членкиня Національної спілки журналістів України Надія Онищенко. Надія Петрівна однією з перших у Ніжині написала про Лесю Коцюбу, яка з 1956 по 1974 рік викладала на кафедрі української літератури в Гоголівському виші. У статті “Усіх захистила своїм серцем” (часопис “Український дім”, випуск № 1–2 за 2011 рік) детально висвітлено ніжинський період у житті Лесі Йосипівни, зокрема передачу праці Івана Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація” за кордон, через що пані Леся потрапила під ковчак КДБ, втратила роботу та спокійне життя.

Окрім конференції, відбулася низка заходів: відкриття меморіальної дошки Лесі Коцюбі на будинку, де вона мешкала, на вулиці Московській; показ вистави за драмою колишнього студента Лесі Йосипівни, нині – українського письменника, доцента кафедри української літератури, методики її навчання та журналістики Олександра Забарного “Леся” студією “Life-ART”; відкриття виставки “Леся Коцюба – особистість крицевої вдачі” в історичному відділі Ніжинського краєзнавчого музею імені Івана Спаського. У читальному залі для наукової роботи бібліотеки НДУ імені Миколи Гоголя організували книжкову виставку “Усіх захистила своїм серцем”. Представлені книги та газетно-журнальні статті допоможуть більше дізнатися про життя й діяльність колишньої викладачки Гоголівського вишу Лесі Коцюби, про рух опору в Україні в 1960–1990 рр., про письменників-шістдесятників. Організатори конференції готують також до друку збірник спогадів про Лесю Коцюбу.

Онлайн-конференція складалася з двох секцій: життя та діяльність Лесі (Олександри) Йосипівни Коцюби та внесок жінок у боротьбу за становлення та розвиток незалежної України.

Гострим у слові та точним у думці був професор Київського національного університету культури і мистецтв Микола Тимошик. Він неодноразово порушував питання чину української інтелігенції та проблему пристосування бюджетної інтелігенції. Микола Степанович

поділився спомином про Лесю Коцюбу, яка разом зі студентами-літстудійцями по бездоріжжю пізнього листопадового вечора 1972 року опинилася в селі Данина, аби провести виховну годину для старшокласників. Професор Тимошик зауважує: “Вони добиралися до нас із Ніжина перекладними: до Почепкиного рейсовим автобусом, до Лосинівки – підводою, а в Данину – пішки. Чоботи й плащі-кобеняки їм назбирали родичі лосинівських студентів. Чи багато хто з нинішньої інтелігенції навважить у такий спосіб навідатися в наше село?” Відповідь на це запитання стає очевидною після того, як Микола Степанович розповідає історію з похованням діаспорянина Ігоря Качуровського: урна з його прахом три місяці простояла в церкві Всіх Святих у Ніжині, поки чекали дозволу на місце поховання в його рідних Крутах. А чого варта епопея з поверненням селу Данина його історичної назви?!

Про викладацьку діяльність, національний активізм та оточення Лесі Йосипівни розповідали викладачі нашого вишу: доцент кафедри української літератури, методики її навчання та журналістики Олександр Забарний і доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Петро Моціяк. Директор Ніжинського краєзнавчого музею імені Івана Спаського Геннадій Дудченко використав особову справу Лесі Йосипівни як джерело вивчення її біографії.

Доктор історичних наук, начальник Південно-східного відділу Українського інституту національної пам’яті Ігор Кочергін доповіддю про співзасновницю Української Гельсінської групи Оксану Мешко продемонстрував, наскільки відважними, принциповими та затятими бувають українки. На момент останнього ув’язнення Оксані Яківні було майже 76 років! Радянські кати сподівалися, що Мешко не-

вдовзі помре, а вона спокійно казала, що переживе і їхнього Брежнєва. Справді: Оксана Мешко померла в січні 1991 року, коли незалежність була вже так близько... Жахи сталінських концтаборів пані Оксана описала в книзі “Між смертю і життям”.

Людиною, яка вміла летіти проти вітру, називають українську літераторку, учасницю дисидентського руху, правозахисницю, засновницю Міжнародного інституту освіти, культури та зв’язків з діаспорою Ірину Калинець. Своїм виступом віддала їй належну шану Ірина Ключковська, кандидатка педагогічних наук, директорка МІОКУ, лауреатка премії імені Ірини Калинець. За словами Ірини Ключковської, постатей такого штибу, як Ірина Калинець, було досить мало, але саме вони визначили майбутнє України. Ба більше, такі особистості сприяли тому, що сьогодні Україна на геополітичній карті світу є самостійною державою.

У конференції взяла участь кандидатка політичних наук, народна депутатка України Софія Федина. Вона зауважила, що тема жінки в історії не повинна зводитися лише до питання гендеру, вона має ширший масштаб. Пані Федина актуалізувала проблему вибору. Жінка сама обирає, як їй жити, головне, щоб це було свідомо. Так, за її словами, для Марусі Звіробій Майдан та події на Сході стали точкою нового відліку. Вона була російськомовною, мала бізнес, загалом, її життя було прогнозоване та впорядковане. Але війна змінила все. Нині вона вважає, що українська мова – питання національної безпеки. Маруся стала волонтеркою, контрактницею ЗСУ. Окрім цього, у неї виникла ідея створити центр військової підготовки, так з’явився “Марусин полігон”.

Леся (Олександра) Йосипівна Коцюба

Про жінок на лінії вогню розповідав аспірант кафедри історії України НДУ імені Миколи Гоголя Володимир Баров. Його тема звучала так: “Від сестер-жалібниць до воячок: жінки в армії УНР”. А кандидат історичних наук, старший викладач кафедри новітньої історії України Запорізького національного університету Юрій Шур висвітлив діяльність зв’язкової Мелітопольського окружного проводу ОУН Надії Артюхової.

У праці “Інтернаціоналізм чи русифікація” Іван Дзюба писав: “Чи існує сьогодні на Україні україноненавистництво? Багатьох це питання здивує. Але не всіх. Я певен, що знайдеться чимало українців і навіть неукраїнців, які не лише ствердять, що існує, але й наведуть факти з власного досвіду”. Своєю чергою Софія Федина під час конференції зауважила, що в нашій історії було

чимало зради з внутрішнього середовища. Вона вважає за необхідне дослідити, якими мотивами керуються індивіди в таких ситуаціях, що спонукає їх ставати українофобами, манкуртами. Після таких слів на думку спадає книга Олександра Савченка “Антиукраїнець, або Воля до боротьби, поразки чи зради”. Автор по-новому трактує ключові моменти історії України, доходить висновку, що тисячолітня еволюція українського суспільства створила не лише українських героїв, а й їхніх антиподів, до категорії таких він зараховує: малоросів, хохлів, прихильників Московсько-православної цивілізації, корупційну українську еліту.

До конференції долучилася журналістка, голова жіночого центру “Спадщина” Галина Дацюк. Її виступ був присвячений засновниці перших дитячих садків в Україні, професорці, подвижниці жіночого руху, голові Всесвітнього Союзу Українок, членкині уряду Української Народної Республіки Софії Русовій. Ця жінка була переконана, що національна освіта має першорядне значення, боролася за утвердження української школи та садка. Русова вимагала від Ліги Націй висловити ставлення до радянської влади, уряд якої є “урядом терору і насильства над народами, що мають нещастя належати до совітів”. Вважала, що бути гарним педагогом – це бути справжнім реформатором майбутнього життя України. Ставлення Софії Федорівни до національних питань свого часу чітко окреслив її син Юрій: “Коли мова йшла про національну справу ніщо не могло спинити її завзяття: ні родина, ні діти, ні переслідування царських жандармів чи більшовицьких чекістів, ні тюрми, ні арешти, ні тяжкі умови еміграції, ні події приватного життя... Ніщо не спинило її енергії в боротьбі за український ідеал”.

Проблема українських національно-визвольних змагань та проблема боротьби жінок за свої права досить споріднені, щонайменше через те, що одне неможливе без іншого. Як це не парадоксально, але за часів відсутності державності, прав та свобод народжувалися жінки, які мали бажання діяти, розвиватися, працювати на благо своєї України. Сьогодні ж можемо натрапити на інший алогізм: жінки, які мають усі юридичні права, не користуються ними повною мірою, а деякі взагалі повністю переймають спосіб життя жінок патріархальних часів з чіткою гендерною сегрегацією та дискримінацією. Своїми діями, точніше пасивністю, вони знецінюють досягнення, за які боролися десятиліттями: право на освіту, роботу, участь у громадському житті. Гендерна рівність – це насамперед про гідність і повагу. Невже ми маємо сьогодні голос для покійного мовчання?!

Зліва направо: Ю. Хоменко, В. Кривець, С. Козлова, О. Самойленко, А. Гомоляко, О. Забарний на відкритті меморіальної дошки Лесі Коцюбі

Сидір КІРАЛЬ,
доктор філологічних наук, про-
фесор, завідувач відділу націо-
нальної бібліографії НБУВ

"Василь Стефаник —
велет у літературі"
(І. Чендей)

Панель-новела перша — "Самому собі"

Два дні був прикутий до монітора компа, яко раб на турецьких галерах (чомусь одразу згадалось про красуню з Рогатина Роксолану Лісовську, дочку священника, дружину султана Сулеймана). На жаль, в умовах ковідного карантину "моя бесіда" з близькими серцю колегами, особливо на наукових конференціях, де завжди душа відчувала себе така "панком" і ніколи не була "сама-саміською", а ставала "чистою як плуг, що оре" й шептала "до людей як ярочок до берега шепче", ловила серед гурту друзів "чужі наметности та спліталася з ними", була практично поруйнована¹. І от нарешті шедра на сегорічні ювілеї перша половина 2021 року подарувала таку нагоду (Леся Українка, Агатангел Кримський, Володимир Гнатюк, Василь Стефаник — усі 150-річчя від дня народження, Трохим Зінківський — 160-річчя). Спочатку миле онлайн споткане в Тернополі на всеукраїнській конференції з нагоди ювілею видатного фольклориста та вченого В. Гнатюка (шира дяка сестрам-професоркам Мар'яні та Зоряні Лановикам за її організацію), а 14-15 травня в Русові та Івано-Франківську на міжнародному конгресі "Василь Стефаник і світова культура".

Організатори конгресу застосували справді вперше в Україні нову інноваційну "пандемічну" (мається на увазі кількість учасників та доповідачів) "технологію" щодо його проведення. Головне, вона не потребувала "вакцинації" усіх охочих взяти участь у цьому святі, а саме: було визначено так звані панельні дискусії (усього шість), про що мова буде далі. На цих панелях 15 травня, зокрема третій-шостій, було виголошено цікавіші доповіді з літературознавства та мовознавства ученими з України, Угорщини та Польщі. Усі бездоганні, актуальні, мудрі... Однак найбільше мене взяло в дискусійний полон слово львівського професора, декана філологічного факультету Святослава Пилипчука, який філігранно проаналізував проблему фольклору у творчості письменника-ювіляра, зокрема в новелі "Давня мелодія". Чи, скажімо, виступ львівського професора, завідувача кафедри теорії літератури і порівняльного літературознавства Львівського університету ім. І. Франка Михайла Гнатюка (його дід, як розповів промовець, особисто знав В. Стефаника, портрет якого був на покуті в їхній хаті, і це шанували в родині), від сили голосу якого навіть літери заляпали на моїй клавіатурі (розглядав творчість В. Стефаника в контексті модернізму). А який несподіваний ракурс у прочитанні В. Стефаника відкрила професорка із Сум Лариса Горболіс — про звук як повноцінний елемент художнього дискурсу в новелі В. Стефаника "Камінний хрест". А як вишукано розповіла про переклади творів В. Стефаника угорською мовою доц. Євеліна Балла з Ужгородського національного університету. А як цікаво... То таки всіх не перелічити, бо треба було ба-

Тектонічний злам у гуманітаристиці, або Три новели-панелі про роботу Міжнародного конгресу "Василь Стефаник і світова культура" в Русові на Покутті та в Івано-Франківську

чити і чути виступи, зокрема мовознавців, де панелював знаний лінгвіст, активний член "Просвіти" проф. Микола Лесюк (підготував перший випуск "Словника мови творів В. Стефаника)... То було свято, і я, аби не зурочити роботу чудо-техніки, аді два дні не голівсі, знаючи гуцульські повір'я...

А поки тривали невеличкі міжпанельні перерви в роботі конгресу, я мольфарив (уроки брав безплатно в чародійки-мольфарки, обдарованої поетки, учасниці конгресу Влади Влащенко, і таки не безуспішно). Моє мольфарство вивело мене, на радість "самому собі" та й всім людьом, на новий покутський путівець, на якому, зачарований доповідями, я ади прозрів: у Русові стався тектонічний злам, як би сказала Ліна Костенко, і не без участі геніального Стефаника. Я довго чекав сего зламу: уперше за довгі літа самостійності України ми не били поклонів перед Європою та Гамериков, а навпаки — учені сих країн били поклони нашим ученим, які так чудово і науково розкішно презентували творчість геніального Василя Стефаника. І ось тут, у Русові, було, нарешті, знято віковічну "паранджу" з лица нашої наукової еліти, величавої, мудрої, талановитої, працьовитої. І так хотілося вигукнути на всі груди, плаї та дороги покутські: "І ми в Європі!"

І хто б міг подумати, що нова панельна форма роботи конгресу буде такою успішною і результативною. Весь світ схилив свою голову перед Стефаником і Русовом. І як слушно зауважив український поляк, професор Люблінського університету ім. М. Кюрі-Скловської Ігор Набитович, що тут пульсувала така дивовижна інтелектуальна енергетика, яка із сільської локації дивовижно й потужно ринула у світові простори. І то правда, дорогий Ігоре!

Усі панелісти й учасники дискусій, тобто підпанельники, від Ужгорода до Сум і Херсона у цьому трикутнику найдавших межових локацій України із центром у Русові засвідчили: ми є, ми маємо геніальних письменників, ми маємо багату українську мову, якою можемо передати найскладніші порухи людської душі й найгеніальніші думки. Ми маємо наукову національно мотивовану еліту. До речі, не можу тут не згадати у цьому контексті Світлану Лавочкіну, письменницю й пе-

рекладачку, яка живе в Німеччині й пише англійською мовою (народилася й виросла в Запоріжжі). В інтерв'ю "Літературній Україні" (№ 8, 24 квітня 2021 р., с. 23) вона зауважила, що "твори, написані українською, дуже вперено почуваються на іноземних ґрунтах", оскільки українська мова "вельми пишна, гнучка, універсальна, емоційна" й на відміну "від 'втомлених' світових мов" має "дорогоцінні невичерпні копальни лексики та синтаксису. Це великий шанс для українських митців", адже такими "невичерпними копальнями" є наші діалекти, які, на думку європейки, "було б дуже добре обійняти" разом, які є в "українській, і щоб література відбивала ці різноманіття" (ними, як відомо, так щедро послуговувався у своїх творах Василь Стефаник, а тому для багатьох був "нечитаємий").

Дякую усім, хто причетний до цієї знакової події, зокрема професорам Степану Хоробу, Роману Голоду, Миколі Лесюку, Роману Піхманцю, ректорові університету Ігореві Цепенді за таке свято науки і розкіш спілкування. Івано-Франківськ — це потужна на-

укова гуманітаристика в Україні. Слава Стефанику, слава нашим науковцям, слава Україні!

Панель-новела друга — "Академія"

Якщо в незакінченому творі В. Стефаника "Академія" мовиться про товариство з "двадцяти людей, селян найбільше, дві пані, кілька інтелігентів, зодягнених напів по-сільському", то в перший день роботи Міжнародного конгресу "Василь Стефаник і світова культура" письменників Русів зібрав велелюдну академію за участі селян, багатьох учених пань та професуру, інтелектуальний цвіт нації, зодягнену якщо не "напів по-сільському", але й не дуже по-панському, відповідно до соціального статусу професора в наш час.

З опублікованих матеріалів про ювілейні заходи з нагоди 150-ліття В. Стефаника прагну донести до читачів "Слова Просвіти" найважливіше. Конгрес став пунантом усіх святкових дійств і згуртував провідних учених не тільки України, але й Польщі, Угорщини, Чехії та Сполучених Штатів Америки (зголосилося понад 170 учасників!), які не просто досліджують творчість геніального покутянина, а й захоплені непересічною особистістю митця. Учасників цього поважного наукового зібрання привітали: ректор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, проф. Ігор Цепенда, акад., директор Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України Микола Жулинський, ректор Ягеллонського університету, проф. Яцек Попель (свого часу В. Стефаник був студентом цього навчального європейського закладу), директор Інституту української

мови НАН України, проф. Павло Гриценко, проф. Анджей Романовський (Краків), проф. Леонід Рудницький (Філадельфія, США), Генеральний консул України в Кракові В'ячеслав Войнаровський, народний депутат України, член парламентського комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики, співголова групи з міжпарламентських зв'язків з Республікою Польща Микола Княжицький, голова Івано-Франківської обласної ради Олександр Сич та його перший заступник Василь Гладій, голова Івано-Франківської ОДА Андрій Бойчук, голова Краківського осередку Об'єднання українців Польщі Андрій Олійник, представники громадськості та духовенства Прикарпаття, а також члени родини письменника — правнук Василь Стефаник, правнучка Олеся Стефаник. До слова, у Львові живуть онуки сина В. Стефаника, Кирила: Василь і Олеся з дітьми Андрієм, Остапом і Дарієм.

Особливість конгресу і в тому, що це свято науки відбувалося просто неба в саду біля садиби письменника, серед черешень та яблунь, які колись посадив сам В. Стефаник, у місці, з якого учасники конгресу могли спостерігати всю оту красу Покуття, яку бачив і сам письменник. Це цілюще повітря та вишнево-яблуневий запах пробивався через захисне скло монітора і витав у моєму робочому кабінеті. Таким чином, вдалося створити абсолютно нову та неповторну атмосферу для дискусій науковців та літературознавців. До того ж обрано оригінальну форму проведення конгресу, а саме: організатори відмовилися від традиційних секцій, а окреслили так звані тематичні панелі, на кожен з яких дібрано по шість доповідачів, увобговоренні виступів яких могли брати участь усі охочі.

Перша панель — "Василь Стефаник: діалог поколінь"; друга панель — "Василь Стефаник і культурно-історичні контексти"; третя панель — "Василь Стефаник: дискурс інтерпретацій"; четверта панель — "Феномен художнього мислення Василя Стефаника: дилема змісту та форми"; п'ята панель — "Творчість Василя Стефаника в інтертекстуальних горизонтах"; шоста панель — "Мовностилістичні особливості художнього світу Василя Стефаника". Модераторами цих панелей були відповідно професори, доктори філологічних наук Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника Степан Хороб, Роман Голод, Роман Піхманець, Наталія Мочернюк, Микола Лесюк.

Йшлося у доповідях та дискусіях про сучасність новеліста, традиції творчості В. Стефаника в українській та світовій літературі у розрізі його особистого досвіду та переживань, діалектику національного та інтернаціонального, про проблеми рецепції творчості письменника у світі, про важливість його інтелектуального "оточення", про новелістику В. Стефаника в іномовних середовищах (компаративний вимір), про долю літературних

Володимир ВАКУЛЕНКО,
член Національної спілки
письменників України

Заслухаймо покази свідків

І прийmemo їх як докази. Це пропонує нам зробити відомий в країні й за її межами науковець Георгій Чорний у своїй новій книжці “Хто ми є, українці?” (Київ, “Ярославів вал”, 2020).

А свідки ці на боці нашого захисту від незчисленних “пози-вачів”, що століттями й донині звинувачують Україну (ставлячи під сумнів доцільність і законність її існування) і українців у всіх можливих гріхах і злочинах проти сусідніх народів чи й проти людності. Так, обставини складаються не кращим чином, тому ми змушені досі здебільшого захищатися, а не звинувачувати. А найкращими, найправдивішими свідками нашої найглибшої мисливщини є наші гени, наша мова і артефакти (тобто речі, що не з’являються природним чином, а є продуктами творчої діяльності людини). Георгій Петрович не втомлюється наголошувати на тому, що “однобокий підхід до висвітлення історичних процесів, у якому превалує археологія, має відійти в минуле”. Потрібен комплексний аналіз показань усіх названих свідків із залученням до справи досягнень різних наук і методик інших галузей знань, нині тільки він може відтворити достовірну картину історичних процесів. Зверніть увагу: не процесу, а процесів. Бо їх у кожному епоху може відбуватися, тривати по кілька водночас, різноспрямованих і взаємо-виключних.

Ця книжка може вважатися продовженням і розвитком теми, сконцентрованої, сконденсованої в попередньому історичному дослідженні Г. Чорного “Київ досвітній”, що вийшло друком 2014 р. і мало доволі непоганий, як на теперішні часи, резонанс у середовищі всевітнього українства.

Георгій Чорний зберігає воістину юнацьку закоханість у книжку, і література, яку заведено називати “красним письменством”, постійно в його полі зору, і це не тривіальна втіха на дозвіллі, а засіб тримати добру інтелектуальну форму, як і вдячне джерело допомоги в фахових історичних дослідженнях, і, наскільки я знаю цього чоловіка, — елемент самоповаги. Бо в художніх творках давніших чи ближчих епох (зокрема, в поезії) він також знаходить підтвердження наукових гіпотез чи концепцій. А давні хроніки, які він серед іншого аналізує, іноді й писалися як літературні твори.

Нелегко викласти коротко суть наукової праці, в осяжному минулому це робили самі автори, такий виклад мав назву резюме і

розміщувався в її кінці англійською, російською чи й кількома мовами. В даному випадку було б краще, аби читач подумки (чи й на папері) коротко зробив собі таке резюме сам. Хоча деякі узагальнення в невеличкій післямові Г. Чорний таки робить.

У ту чи іншу книжку можна увійти, як у рідну домівку після розлуки; як у незнайомий храм — з трепетом і напруженістю; як на місце роботи, яку, хоч іноді неприємну, треба виконати... Охочі доповнять мене. Книжка Георгія Чорного сприймається як його затишний робочий кабінет, куди доброзичливий господар запрошує трохи попрацювати й зі словами “будьте як удома” йде робити інші свої справи. Знайома ситуація?

У таких випадках людина, щоб освоїтися в новій обстановці, спинає увагу на речах знайомих і звичних. Мені приємно було натрапити в розділі на мовну тему на розповідь про книжку “Сказання Пріска Панійського” (це секретар візантійського посла до короля гунів Аттіли). Це видання досліджував харківський вчений, багатолітній голова обласної “Просвіти” Анатолій Кіндратенко в праці “Походження та дії гунів” поряд з твором греко-римського письменника Амміана Марцеліна. Анатолій Миколайович — професор математики й фізики, Георгій Петрович має науковий ступінь і звання лауреата Державної премії за розробки в оборонній сфері. Чому люди технічних знань беруться за дослідження, та ще й фахові, з української історії? А саме тому, що привчили себе й привчають нас до всебічного аналізу, до тривкого обґрунтування своїх стверджень і висновків, до праці з цифрами. Хіба історія — не точна наука?

А коли довелось побачити карту (репродукцію якої подано в книжці Г. Чорного) в праці американських авторів про історію англійської мови, згадався покійний уже Сергій Петрович Плачинда і його дослідження про давню історію України “Лебедя”, подароване більш 10 років тому на одному з форумів у Києві. Там теж була ця карта, що показувала давні витоки індоєвропейських мов з середньої Наддніпряни, тобто з прадавньої української мови. Не упереджені й не куплені науковці з різних

країн завжди розуміли й показували мислячим людям ключову роль України в зародженні й поширенні сучасної цивілізації. До таких вчених належав і польський мовознавець Михайло Красуський, чия праця “Прадавність української мови”, передрукована більш ніж через 100 років, на зорі відновлення Незалежності, в одному з наших часописів, не могла не привернути до себе уваги.

У тім то й лихо — і воно характерне не лише для України — що, здавалось, істини, які мали б бути відомими всім і давно, постійно доводиться “передвідкривати”. Бо ж навіть доколумбова Аме-

рика в різні століття кілька разів була “відкрита” мореплавцями різних країн, а пізніше через агресивне невігластво, з одного боку, а з іншого — через жахливі пандемії, що спустошували цілі країни, це зникло з пам’яті, з “порядку денного” людства. Та згадайте “Казку про заповідного начальника” (російською — ретивого) М. Салтикова-Щедріна, де цей начальник, “истребив тисячі жителів і спалив несколько городов”, “навёл порядок и тишину”. А хтось з підлеглих підкинув йому ідею знову закрити Америку, де були хоч які-такі права і свободи.

Але ж через півтори сотні років після Салтикова-Щедріна у начальника визріла ідея закрити Україну, й чи вистачить у нього “рассуждения” спитати самого себе: “Но, кажется, сие от меня не зависит?”

Гляньмо ще раз на книжку Георгія Чорного. Для кого вона — для широкого кола читачів? Таке коло якщо й було колись, то нині воно дуже звужене, ще й сегментоване, якщо не фрагментоване. І кожен автор-дослідник має донести життєво важливу для існування нації інформацію — давню й нововідкриту — перш за все до свого сегменту. А нині стоїть завдання, за комп’ютерною аналогією, провести дефрагментацію диска, тобто читацького кола. Хіба не так чинили апостоли, що несли різним людям у різних світло Христової істини? І ким вони були — “фаховими” богословами? Ні, але вони такими стали, будучи серед покликаних, ставши обраними.

Як і наш земляк, що до своїх історичних досліджень займався (й донині це робить) розробками в іншій, технічній формі нашого буття. А що ж таки було для нього імпульсом до того, щоб опинитися серед тих обраних (а їх справді небагато), взяти на себе цей хрест і без нарікань нести його? Георгій Петрович в подробицях оповідає про один з таких поштовхів, покликів згори до пізнання української минувшини — то було віднайдення 1973 р. на лівому березі Орелі Керносівського ідола, скульптурного зображення арійського бога з III тис. до н. е. Подібна фігура — Збруцький ідол, знайдений в середині XIX ст., була перевезена на етнічну територію панівної тоді в тім краю нації, тобто польської, в Краків. А в центрі Києва лише копія, яку довелось оглядати мені.

Керносівський ідол теж міг би опинитися на території панівної нації, тобто в Ермітажі в Ленінграді. Там очі завидуючі, а руки загребущі, та згадаймо, що за рік-два до того теж на Дніпропетровщині знайдено інший безцінний артефакт — золоту скіфську пектораль, яка з легкої руки Бориса Мозолецького в наступні десятиліття стала одним з символів України в світі.

Згадає Георгій Чорний Горпину Федосіївну Ватченко, яка в ті часи очолювала Дніпропетровський історичний музей імені Д. Яворницького і “зуміла відстояти безцінну знахідку світового значення”. А також той факт, що скульптура, найімовірніше, була

створена з брили каменя-пісковика, видобутої в давньому, ліквідованому вже кар’єрі біля його рідних Дубових Гряд і переправленої на інший берег Орелі.

Такі моменти й визначають і людські долі, й шляхи націй. А значущість їх може й повторюватися через тисячі років. В одному з інтерв’ю, що його мені довелося готувати кілька років тому, Георгій Чорний згадував спосіб життя й господарювання своїх діда й баби, в яких він, малий напівсирота, жив у роки нацистської окупації України, коли ніде й нічого неможливо було ні купити, ні виміняти, й по змоззі все треба було робити власноруч — “від голки й ложки до миля й сирників”, а ще й тканину для одяжі. Цю розповідь розширено й узагальнено в книжці.

А вже в зрілому віці, вивчаючи артефакти з трипільських поселень, він зробив висновок, що напрошувався не лише з досліджень попередників, а з власного життєвого досвіду: все було так, як і в трипільців — тобто через сотні поколінь і тисячі років навички предків передавалися нащадкам. Не тільки гени й мова. А сім’я може бути моделлю суспільства. Події 2020-21 рр., пов’язані з пандемією COVID, можуть бути початком кінця глобалізації. А країні, як сім’ї, бажано обходитися своїм, аби не бути залежною від критичного імпорту й нічого не позичати, якщо віддавати нема чим, як діду Карпові Душку. І те, що бачив 4-річний Георгій, за подальші роки сформувало в нього систему життєвих поглядів і цінностей, яка полягає, серед іншого, в тому, що існування суспільства на основі споживацтва й марнотратності не лише огидне, а й згубне, бо призвело до того, що людство опинилося на моральному й реальному несанкціонованих звальщах відходів.

А один з виявів марнотратності — в тому, щоб свою історію віддавати сусідам. Бо війна триває не лише на лінії розмежування, про неї не раз нагадає автор, проводячи прями аналогії давньої минувшини з сьогоденням — війна йде й за історію, й тому її “справді треба переосмислити і перепитати, врахувавши новітні наукові відкриття й викинувши міфи колонізаторів, не підтвержені фактами”. А цей виклад історії України в його виконанні піддається порівнянню з вічною вишуканою мелодією, трагічною, але й життєлюбною в суперсучасному аранжуванні нашого маестро.

У Києві в історичній частині міста знайшли приміщення для облаштування персонального музею народного художника України Івана Марчука.

Як передає Укрінформ, 13 травня 2021 року про це написав Київський міський голова Віталій Кличко у Фейсбуці.

“Переконаний, що найкращою пошаною таланту видатного художника має стати персональний музей Івана Марчука у Києві. Міська влада знайшла в історичній частині столиці приміщення для облаштування му-

У Києві знайшли приміщення для музею Івана Марчука

зею і після отримання колекції робіт від митця ми готові розпочати відповідні роботи”, — написав Кличко.

12 травня народний художник України Іван Марчук святкував своє 85-річчя.

Іван Марчук — один із видатних сучасних українських митців, народний художник України, лавреат Національ-

ної премії України імені Тараса Шевченка, член Золотої гільдії Римської академії сучасного мистецтва.

У доробку художника близько 5000 картин. За півстоліття творчої діяльності він мав понад 150 монографічних виставок та взяв участь у 100 колективних експозиціях в Україні та за її межами.

Кость Солуха

Просвітянську справу Подільське обласне товариство «Просвіта» (тепер Хмельницьке обласне об'єднання товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка) здійснює уже 115 років. Організоване у Кам'янці в грудні 1905 року, у квітні-травні 1906 року зареєстровано Статут «Подільської «Просвіти» та обрано керівні органи. Таким чином, від 4 травня 1906 року на Поділлі діє просвітянське товариство, засновниками та першими членами якого стали свідомі українці, передовсім Олімпіада Пашенко, Юхим Січинський, Кирило Стиранкевич, Володимир Чехівський, Кость Солуха, Віктор Приходько, Микола Яворовський, Сергій Іваницький, Віталій Стиранкевич. Незмінним головою аж до 1919 р. був лікар, випускник Київського університету Кость Григорович Солуха (1861–1922); заступником голови був Сергій Митрофанович Іваницький, викладач духовної семінарії; секретарем – Віталій Карпович Стиранкевич, викладач Кам'янецької жіночої епархіальної школи. Евтим (Юхим) Січинський, як член управи «Просвіти», став активним дорадником з культурно-освітніх питань.

Просвітяни відкривали хатини-читальні «Просвіти», вели курси для неписьменних, проводили «відчити», вечорниці, ставили п'єси, крім того, створювали рільничо-господарські та промислові спілки, позичкові й ошадні каси. Товариство пройшло довгу, тривожну, трудну, але водночас славуна дорогу.

Якщо повсюди в період Першої світової війни осередки «Просвіти» припинили своє існування,

Довга і славна дорога (Ювілей Хмельницької «Просвіти»)

Травень для просвітян Хмельниччини особливо значимий. Адже 4 травня 1906 року у Кам'янці-Подільському було організовано Подільську «Просвіту». Першим її головою став Кость Солуха – 30 травня 2021 року відзначатимемо 160-річчя від дня його народження.

З нагоди 115-річчя Подільської «Просвіти» представники обласної та районних осередків «Просвіти», письменники, науковці, музейники, вчителі та бібліотекарі зібрались у Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці (директорка Катерина Чабан) на Просвітницькі читання «Просвітницький рух на Поділлі». Згадували історію товариства та його витоки в Україні, Кам'янецький період діяльності УНР та подальший розвиток руху на Хмельниччині, діяльність товариства «Родовід» (голова Микола Магера) та його реорганізацію у 1992 році у товариство «Просвіта» (голова Василь Горбатюк), очільників обласного товариства Віталія Мацька, Ніну Шмурикову, Віталія Міхалевського. Слухали виступи про роботу осередків у Старокостянтинові, Старій Синяві, Кам'янці-Подільському, вшанували імена видатних просвітителів Поділля, відзначали роль товариства у розвитку патріотизму, поширенні української мови, консолідації зусиль різних політичних сил та громадськості у відстоюванні національної ідеї.

Нову книгу «Головноуповноважений уряду УНР (1919–1920): Листування» презентував автор-упорядник, к.і.н. Віктор Адамський.

Завдяки трансляції в Zoom до заходу доєднались просвітяни області.

Книжкова виставка літератури з фондів бібліотеки демонструвала історію та здобутки просвітян Хмельниччини.

нування, то на Поділлі продовжувала функціонувати завдяки лікареві Солусі. Із приходом більшовицької влади діяльність «Просвіти» згортається, а згодом і зовсім припиняється, майже всі члени арештовані як націоналісти й понижено в таборах.

Заборонена радянською владою «Просвіта» продовжувала жити як Товариство Української Мови в діаспорі і відродилася наприкінці 80-х років минулого століття. Саме у 1989 році здійнялася нова хвиля просвітницького руху у Хмельницькому, як і в усій Україні. Було створено обласне

товариство української мови «Родовід» (головою став Микола Магера, а у 1990 році – Василь Горбатюк). Товариство української мови на Хмельниччині виникло як супротив тотальній русифікації українського населення. Підрозділи товариства були у Кам'янці-Подільському, Ізяславі, Шепетівці, Волочиську, Славути та інших містах. Активними членами «Просвіти» стали діячі краю: класик вітчизняної байки, поет, перекладач – Микита Годованець, відомі сучасні письменники – Микола Федунець, Олександра Ванжула, Микола Мач-

ківський, Микола Магера, Василь Горбатюк та багато інших патріотів. Товариство «Родовід» переросло в обласну організацію «Просвіта», яку очолювали Василь Горбатюк (1992–1994), Віталій Мацько (1994–2005), Ніна Шмурикова-Гаврилюк (2005–2013), Віталій Міхалевський (з 2013). На даний час обласне об'єднання має у своєму складі 11 районних осередків.

За 1992–2020 рр. просвітяни – подоляни, безперечно, зробили багато справ. Серед найбільш масових і знаменних вирізняється відзначення 100-річчя створення «Просвіти» на Поділлі та 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Проведено перереєстрацію просвітян, активізовано діяльність із залучення нових членів, оновлено керівництво в чотирьох районних осередках. Склалися гарна співпраця з колективами художньої самодіяльності, багато просвітян очолюють або беруть найактивнішу

Шановна редакціє «Слова Просвіти»! Ми з чоловіком передплачували вашу газету від початку її виходу. Наше подружжя стояло біля витоків Рівненського товариства української мови. Це були непрості, але доленосні для України часи: з одностумцями створювали осередки в різних організаціях та установах, протестували проти зросійщення, проводили патріотичні заходи, готували документи й реєстрували вже товариство «Просвіта».

Мій чоловік Михайло Борейко відповідав у «Просвіті» за видавничу справу та зв'язки з діаспорою. Від 1998 до 2020 року видано понад 60 рідкісних книг, які були заборонені союристами або видавалися у діаспорі й були невідомі в Україні. Це твори Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Івана Багряного, Івана Огненка, Уласа Самчука, Гната Хоткевича, Василя Барки, «Лемківські пісні», «Співаник УПА» та ін. З особливою любов'ю Борейко перераховував «Кобзаря» з урахуванням творів, заборонених у свій час цензурою. Так з'явилися «Кобзар» 1840 року (поза цензурою), канонічні в науковому плані «Кобзарі» за ре-

Ангел – символ матірної «Просвіти»

дакціями В. Доманицького, В. Сімовича, двохтомний «Кобзар» 1876 року, «Українські ночі, або Родовід генія» Ежи Єнджеєвича. Багато нам допомагало подружжя Боднарків із США, Віра та Богдан, великі патріоти України. Видані книги надсилались у бібліотеки та музеї Черкас, Києва, Кролевеця, Канева, Одеси, Бережан, Заліщиків, Тернополя. Нашими книгами нагороджувались молоді люди, учасники мовно-літературних конкурсів, переможці конкурсу читців-декламаторів. Видання розсилалися українцям за кордон.

На жаль, Михайло Борейко відійшов в інший світ 21 листопада 2020 року (ковід доконав його хворе серце).

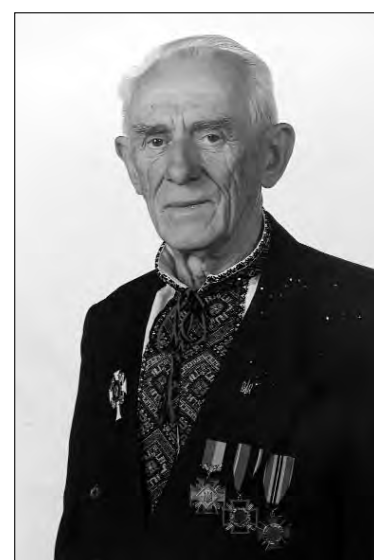
Утративши чоловіка й друга, я й далі передплачувати «Слово Просвіти», незважаючи на малу пенсію. З великою приємністю читаю, як на її шпальтах визначні й сміливі люди захищають нашу мову, культуру, без якої немислима незалежна Україна.

П. Мовчан, Д. Павличко, К. Мотрич, Г. Філіпчук, В. Мельничен-

ко, М. Тимошик, І. Фаріон, Г. Пагутяк – хіба можна всіх перерахувати? У березневому номері від 11-17 березня 2021 року М. Тимошик пише, як славний Ніжин тримається за московщину: «Раби, підніжки, грязь Москви...». Як важко від цього на серці!.. Я ж згадала, як рівненські просвітяни в 2009 році їхали вшановувати героїв Крут, заїхали до Ніжина, уточнюючи дорогу, бо заблукали. Перед міською радою побачили ідола Леніна й обурились. Уже з Рівного написали листа міському голові з матеріалами про злочини Леніна. У відписці було сказано, що так хоче громада.

Свого часу писали до Сум, щоб зняли з обласної бібліотеки ім'я Крупської, яка навіть твори Льва Толстого й російські народні казки палила. Отак більше 30 років воюємо з «підніжками Москви».

Рівненське міське товариство «Просвіта» цього року започаткувало просвітянсько-освітнянський проект «30 добрих справ до 30-річчя Незалежності України». Уже досить вагомо відзначили

Просвітянин Михайло Борейко

ювілей Лесі Українки, Тараса Шевченка, посадили Лесину грушу і 30 калин у рівненському парку імені Просвіти. Це заслуга нашої ради, до якої входять одержимі і відповідальні люди: К. Си-

участь у роботі літературних клубів та краєзнавчих гуртків, організують мистецькі і громадські заходи.

Славу Подільській «Просвіті» щоденно творили та творять найактивніші просвітяни: Валентина Мельник (Хмельницький); Василь Кравчук, Леонід Грозан (Ізяслав); Лідія Ярошно (Старокостянтинів); Любов Сердуніч (Стара Синява); Валентина Байталюк (Дунаївці); Євгенія Сохацька, Едуард Крилов, Вячеслав Полятинчук (Кам'янець-Подільський) та багато інших. Завдяки Віталію Мацьку налагоджено тісний контакт з Товариством української мови ім. Т. Г. Шевченка (Чикаго, США), двічі (1996, 2005 рр.) він зустрічався з головою ТУМ професором Вірою Боднар (Лукш). В результаті такої співпраці із США надійшло кілька посилок з книгами, надається матеріальна підтримка. Обласна «Просвіта» завжди приділяла пильну увагу науковій праці, видавничій справі, друкованому слову.

200-річчя від дня народження Тараса Шевченка додало нових сил для просвітянської роботи, особливо зважаючи на події, що відбуваються в Криму та Сході України. Просвітяни найактивніше беруть участь у волонтерському русі, організують мистецькі акції для підтримки національного духу, збирають пожертви для біблій АТО, зустрічаються з вимушеними переселенцями зі Сходу. Геній Шевченка став символом нашої боротьби та єднання. 5 березня 2014 року, насамперед з ініціативи просвітян, в Ізяславі відкрито пам'ятник найвизначнішому українцеві усіх часів. Поет зображений молодим – таким він перебував на Поділлі у 1846 році, цього року у вересні-жовтні відзначаємо 175-річчя від цієї знаменної події.

Серед завдань, що стоять перед подільськими просвітянами, – робота з молоддю та координація дій з іншими громадськими організаціями, що мають яскраву державницьку спрямованість та стоять на чітких українських позиціях.

Віталій МІХАЛЕВСЬКИЙ, голова Хмельницького обласного об'єднання Товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка

чик (голова), Л. Грекул, М. Жовтан, М. Косарева, Л. Овдійчук, Т. Сергіюк, Н. Савчук, Л. Ткач, М. Панащук, А. Пастушенко, Н. Войтович. Найбільше приділяємо уваги національно-патріотичному вихованню молоді в школах, дитсадках. Залучаємо дітей до конкурсів читців-декламаторів (зараз онлайн), до поетичних читань коло пам'ятника Тарасу Шевченку, до участі в мовно-літературних та історичних конкурсах («Перло многоцінне», «Об'єднаймо ж, брати мої...»), до інших заходів, загальноміських і в музеї «Просвіти», у міських та обласній бібліотеках та безпосередньо в навчальних закладах. Буде багато цікавих справ, серед яких «Подаруй вишиванку ровеснику зі Сходу».

Віримо, що подолаємо намул московського панування та масовий вплив іноземщини. Бо «народ мій є, народ мій завжди буде, ніхто не перекреслить мій народ»!

З великою шанобою –

Євгенія ГЛАДУНОВА-БОРЕЙКО, багаторічна членка правління та ради Рівненської «Просвіти»

Альона РАДЕЦЬКА,
секретар Хмельницької обласної організації Національної спілки письменників України, членкиня НСЖУ

Триєдиність осмисленого й пережитого лягла в основу життєсповідальності мудрого й талановитого письменника з Хмельниччини Миколи Мачківського. На превеликий жаль, уже покійного...

Народившись у маленькому селі Хоросток Славутського району, він зумів досягти значних успіхів у літературі і зайняти почесне місце серед знаних авторів не лише рідного Поділля, а й усієї України. У нього було багато друзів і знайомих за кордоном, що свідчить про його зв’язок зі світовою літературою.

Маючи ваду у здоров’ї (втрата слуху в дитинстві), Микола Мачківський закінчив факультет журналістики Львівського державного університету ім. І. Я. Франка. Працював у пресі. Був редактором Білогірської районної газети, літредактором, кореспондентом обласних газет “Радянське Поділля” (нині — “Подільські вісті”), “Корчагінець” (пізніше — “Ровесник”), редагував обласну газету “Подільська панорама”. У свій час завідував кабінетом молодого автора при Хмельницькій обласній організації Національної спілки письменників України.

Всебічна обізнаність і високий інтелект Миколи Антоновича допомогли йому реалізувати свій творчий потенціал, виробити професійний стиль і проявити його через різножанрову специфіку написання оригінальних творів. З-під його пера вийшли ґрунтовні літературно-краєзнавчі праці, поетичні збірки (“В житях”, “Червоний рушник”, “Живий дощ”, “Зав’язь доброти”, “Осінь радість” та ін.), художньо-документальні повісті (“Сорокодуби”, “За сонячний промінь тримаючись”, “Живи — як сад”, “Кунча, ХХІ”, “Брат і сестра”), романи (“Пароль — “Проскурів”, “Чорний дяк”, “Провесінь в імлі”, “До вежі Черлені”, “Коріатовичі”, “Каратель”, “Пришелець з Європи”). Всі вони — з добра, внутрішнього піднесення, віри і настроєвої гармонії. Таким був сам автор — добродушний, відвертий, ширший, із прекрасним почуттям гумору. Його поважали і цінували колеги по роботі, його настанови і досі пам’ятають автори, яким він передав свої знання і вміння, бо перед очима в них — доброта і любов до життя, які повноводними ріками лилися із широкого українського серця.

Прочитавши ще прижиттєву книгу письменника “Древо триєдине”, видану за підтримки Українського культурного фонду, розумієш, наскільки компетентною і творчою особистістю був Микола Мачківський. Присвячена книга Хмельницькому обласному літературному музею. Із передмови Василя Горбатюка, директора цього закладу, зрозуміло, що Микола Антонович деякий час вагався з жанром свого “Древа...”: “Автор і сам не може конкретно визначитися з жанром своєї книги. Ніби роман, але й не роман. Однак то не має суттєвого значення, бо читача цей мемуарний нероман захопить насамперед своїм змістом. Адже він багатий на події, імена, краї, ціка-

Такого пошукати – удруге не знайдеш

вий деталями творчості й побуту літераторів, привабливий манерою оповіді, в якій доброю струною звучить гумор, іронія й самоіронія”, — зазначає Василь Іванович.

Проблема із визначенням жанру виникає тому, що книга містить і спогади письменника, й інтерв’ю з іншими словописцями, і резюме, і додатки, куди входять епістолярні твори, й альтернативні дослідження, а ще фотозвернісаж Миколи Мачківського. Загалом — це більше п’ятисот сторінок різностильового тексту. Тому читач має сам визначитися із жанром. Але якщо бути уважною під час читання “Древа триєдиного”, то можна помітити натяки, які інколи робить автор, щоб підказати читачам, в якому жанрі написана його книга (не враховуючи додатків). Він пише: “Якраз цю поезію маю під руками — проситься продекламувати” або “Дозволю собі цю розповідь на кілька хвилин перервати — заради одного цікавого запитання”. Чому б не сказати, що “Древо-триєдине” — це роман-виступ? Є аудиторія (уявна), є оповідач, який у гумористично-іронічній формі розповідає про своє життя, про подорожі і знайомства з відомими особистостями. Роман-сповідь. Та у кожного своє бачення.

Варто відзначити філософське підґрунтя назви. На початку книги письменник згадує древо триєдине, яке “починало розкві-

лом Загребельним, Миколою Бажаном, Ліною Костенко, Леонідом Первомайським, Іваном Драчем, Борисом Олійником, Миколою Вінграновським, Григором Тютюнником та іншими відомими особистостями. Напрочуд добра пам’ять дозволила Миколі Антоновичу пригадати найнезначніші моменти зустрічей з тими чи іншими митцями.

Оскільки Микола Мачківський писав і поезію, і прозу, і літературознавчі дослідження, то, відповідно, зробив для себе деякі відкриття, які легко можна знайти у нововиданій книзі. Автор зрозумів, що справжній поет “значить — рідкісний. Такого пошукати — удруге не знайдеш...” Важливу роль у цьому відіграє й визнання таланту іншими, відомими, великими. “Щоб звернути увагу на поета, поцікавитися, з якої він місцевості, треба написати такі вірші, щоб, як мовиться, дух перехопило”, — пише Микола Антонович. Також відзначає важливість присутності автора під час обговорення його книги: “А без знайомства з автором, займаючись просто читанням, у теперішні часи трохи важкувато... Він має відповісти на те, чого в його книзі бракує...”. Не оминає і призначення словотворців: “Він — письменник. А письмен-

Петрівна запропонувала мені написати книжку про поета-воїна Володимира Булаєнка, моїми новими консультантами все частіше ставали відомі автори, які пишуть повісті та романи...”, — згадує Микола Мачківський. І все ж він знайшов собі письменника-наставника по духу. Ним став Василь Горбатюк — “талановитий прозаїк, спадкоємець творчого горіння Григора Тютюнника”. Його мудрі поради, інколи й критика, допомагали Миколі Антоновичу “вигригти” слово, засіяти ним словесну ниву і згодом зібрати багатий урожай.

У романі Миколи Мачківського наскрізним є мотив подорожі — літературно-пізнавальної, науково-обґрунтованої, краєзнавчо-осмисленої. Будучи “скромним літератором”, як його у своєму

лісті назвав критик Володимир П’янов, він зумів об’їхати майже всю Україну, починаючи від маленьких сіл і до великих міст, познайомитися з різними письменниками і представити себе як творчу особистість. Цей мотив візуально можна зобразити, як дві гілки розлогого дерева. Перша — внутрішня, тобто така, яка відображає подорожі письменника рідним Поділлям, Україною загалом, друга — перебування літератора за її межами. У своїй книзі Микола Антонович зазначає: “Мені, вочевидь, так уже на роду написано — мандрувати змалку” або ж “Мандрувати доводилося не тільки колективно, потрапивши в якусь групу пілігримів, а й одинцем”. Варто відзначити і те, що саме завдяки Миколі Антоновичу й чимало літераторів змогли побувати у його мальовничому краї. Були серед них такі, котрі приїжджали з-за кордону. “Частіше це траплялося в ті часи, коли “процвітала дружба народів”, — зазначає письменник.

Не можна сказати, що “Древо триєдине” — унікальне за своєю суттю. Воно, як і життя, має свої сплески і падіння, круті повороти і неочікувані перепони, але це, напевно, і було у планах Миколи Антоновича, адже у своїх творах він не прагне змалювати все ідеальним, а навпаки, хоче за допомогою Слова відобразити всі контури живого існування, де всяке трапляється.

У книзі є різкі стрибки в часі. Автор, описуючи одну подію, враз пригадує щось із минулого і починає розповідати вже про те, але все ж згодом повертаючись до першосказаного. Або ж трапляються випадки, коли письменник не вбачає необхідності описувати весь процес підготовки чи аналізу певної ситуації і відразу переходить до результату, як ось: “...Я це добре розумів і накинувся на підручники з небувалим завзяттям. Увечері поспішав до Михайла Головіна. Його чарівна Галинка, дружина, уривала якусь годину-півтори від свого сімейного часу і працювала зі мною — передавала свої знання іноземній...”

І от екзамен складено...” Особливу шану письменник віддає персоналіям із різних куточків України. Це ті митці слова, які зуміли проявити себе кожен у свій час. Декілька сторінок автор відводить словотворцям, яких знав особисто або ж які були чи стали відомі у літературі загалом.

З особливим трепетом Микола Мачківський згадує свою працю у літературному музеї, зокрема, добрим словом відгукується про тодішню директорку закладу Тамару Міциньську, яка стимулювала його до саморозвитку, пропонувала зустрітися з тими чи іншими словописцями, зібрати матеріали про їхню творчість. Під її керівництвом він зумів відвідати чимало міст України, познайомитися з літераторами, про зустріч з якими і не мріяв. Врешті, стати прозаїком. “Відколи я взявся за прозу, а це сталося в літературному музеї, де директор Тамара

тати від хороших думок і благородних поривів. Воно росло і шелестіло навпроти сонця, яке так щедро голубило життєдайними променями наше древнє село. Древо родове, в якому — батько, мати і син. В триєдинім числі...”. З одного боку, “древо” постає у вигляді рослини. Воно “...міцне, довговічне і священне”, на нього можна спертися і пригадати дитинство, молодість, проаналізувати зрілість. З іншого, “древо” — триєдине. Таку триєдність зустрічаємо і в Святому Письмі. Це ще раз підтверджує прихильність автора до Заповідей Божих, яких він намагався дотримуватися впродовж усього свого життя. І хоч воно було у нього непростим і наповненим труднощами, Микола Антонович все одно залишався вірним своїм принципам та ідеалам.

Живучи літературою, її могутнім справжнім словом, митець не міг стояти осторонь літературних процесів і не згадати персоналій, які творили свого часу. Перевагу надає шістдесятництву, хоча розповідає й про інші періоди літератури. Згадує знайомства з Пав-

ники, так, як і Бозя, знають усе і про всіх”. Назавжди запам’ятав настанови Микити Годованця, який говорив про те, що поезія “немає без образного слова, але образи мають бути свіжими, виразними, оригінальними. Це дається наполегливою працею над віршованим рядком...”. Серед висновків письменника є відома фраза: “Помиляються навіть генії”. У передмові на книгу Бориса Корнієнка “Коріння”, написану Леонідом Первомайським, і з якою познайомився Микола Антонович, є твердження про те, хто такий поет. Так ось: “...поет — це той, про кого говоримо без епітета “молодий”. Тобто — Поет, хоча й молодий...”. Про М. Мачківського літературні митці так говорили: “А ти — терплячий. Інакше кажучи — великомученик. З таких виростають справжні поети...”. Так і сталося. Хоча сам автор називає себе “менш помітним літератором” і скромно розповідає про свої досягнення.

Мова текстів — жива, розмовна. Використання діалогів, гумористично-іронічних вставок, за-

У Київському театральному Версалі

Після масштабної реконструкції головної зали (здійснена вперше з 1902 року) та вимушеної карантинної паузи Національна оперета України відкрила велику сцену і нову сторінку в історії театру, який тепер багато хто називає Київським театральним Версалем.

Під час реконструкції глядацької зали був відремонтований аварійний портал сцени, встановлено нове сценічне освітлення, системи вентиляції та кондиціонування, пожежного оповіщення, відеонагляду та камер спостереження. Змінено балки перекриття бельєтажу та ярусу, прокладено нові електромережі, відреставровано стелю зали та оздоблено її ліпниною і розписом. Покладено нове паркетне покриття та встановлені нові крісла, при цьому передбачені місця для людей з інвалідністю.

— У нашому театрі відбулася подія, на яку з нетерпінням очікували колектив, глядачі та театральна спільнота, — наголосив очільник Київського національного академічного театру оперети, народний артист України Богдан Струтинський. — Цілий рік був присвячений реконструкції глядацької зали, і тепер вона в оновленому й ошатному вигляді подарує глядачам гарні враження, прекрасний настрій, насолоду і захоплення від зустрічі зі справжнім мистецтвом.

Життя можна сприймати як перешкоди, а можна навпаки — як виклики. Коли ми почали цей проект, у нас було дуже багато викликів, дуже багато перешкод. Почалася пандемія, потім вимушені локдауни, мільйони різних дрібниць. Але в дорозі зустрічаються люди, які тобі допомагають, які вірять у тебе. Я щасливий, що разом нам вдалося досягнути того, що зараз нас називають Київським театральним Версалем. Хочу подякувати всьому нашому колективу за віру, подякувати всім друзям, без яких ми б не були такими сильними. Окремі слова подяки всьому депутатському корпусу Київради, які нас підтримують, допомагають нам, департаменту культури міста Києва, всім заступникам київського міського голови, а також людині, яка розуміє, що культура має бути в авангарді держави, — міському голові Віталію Кличку. Він завжди нас підтримував, сподіваюсь, що підтримуватиме й далі.

Незабаром на всіх театралів чекає ще одна визначна подія — прем'єра мюзиклу за мотивами роману Оскара Уайльда “Доріан Грей”. Непростий рік був насиченим, і три наші сцени “У фойє”, “Сцена 77” та “Stage-Lab” гідно витримали навантаження в очікуванні на завершення ремонтних робіт. На “Сцені 77” відбулася прем'єра мелодраматичної комедії “Прем'єра. Бродвейська історія” за твором Джона Кромвелла “Прем'єра” (режисер-постановник — заслужений діяч мистецтв України Олександр Білозуб). Упродовж 86-го театального сезону глядачі мали змогу побачити низку концертів — “Від серця до серця”, “Містерія туманного Альбіону”,

“Закохана душа”, “Вівальді. Класика з Оксаною Мадараш”. Не оминули увагою й маленьких глядачів — відбулася онлайн-прем'єра вистави для дітей “У ритмі Африки”, яка стала першою постановкою з чотирьох (“Велика jazz-подорож”, “Іспанські історії”, “Україна музична”) з проекту “Перший крок у велике мистецтво”, реалізованого Національною оперетою України за підтримки Українського культурного фонду.

Приємно, що Національна оперета отримала нагороди театральної премії “Київська пектораль” за 2019 рік у номінації “За кращу музичну виставу” — мюзикл “Сім'янка Адамсів” Ендрю Ліппа (режисер-постановник Кестутіс Стасіс Яшгас (Литва)). А “За краще виконання жіночої ролі” відзначено солістку театру, заслужену артистку України Оксану Прасолову за роль Мотриці Адамс з цієї вистави.

Маю бажання від усього серця подякувати всім, хто залишався з нами весь цей час та запевнити, що Національна оперета України і надалі буде гідною своїх глядачів та поціновувачів, завжди буде на крок попереду!

Перший заступник київського міського голови Микола Поворозник побажав колективу театру нових і веселих прем'єр, глядачам хороших вражень і щоб вже зов-

сім скоро була можливість повністю заповнювати велику залу театальною публікою.

Заступник голови КМДА Валентин Мондрійський назвав відкриття оновленої великої сцени зворушливою подією, а Національну оперету — діамантом серед київських театрів. На його переконання тепер тут зможуть конкурувати з кращими театрами світу. Вдалося зробити те, про що так мріяв колектив та український глядач. У нас нерідко культуру фінансують за залишковим принципом. Але насправді культура — це основа, базис, розвиток, сучасність, конкуренція, один із символів України.

Директорка Департаменту культури Київської міськдержадміністрації Яна Барінова підкреслила важливість того, що в театрі обладнані місця для людей з особливими потребами, назвала жанр оперети найбільш життєстверджуючим, побила колективу нових творчих перемог.

Головний балетмейстер театру Вадим Прокопенко назвав цей день новим народженням театру. За великою сценою скупчили і трупа, і глядачі. А тепер Національна оперета знову стане місцем зустрічі щасливих людей.

За словами головного хормейстера театру Ігоря Ярошенка ця подія — велике

щастя для всієї трупи, а для театру це нова естетика, нові виклики для творчих здобутків.

Головний диригент Сергій Дідок передав думку всіх артистів і технічних цехів, що відкриття після ремонту великої сцени, це знакова подія для всієї творчої родини. Публіка пишатиметься тим, що Україна має такий театр.

Головний художник Олександр Білозуб зізнався, що він почувався щасливим, адже зміг долучитися до відкриття нової епохи в історії театру, яка починається один раз на сто років. Це справжнє диво, що таку красу вдалося створити в таких складних умовах.

Як зізнався головний інженер Київського національного академічного театру оперети Віктор Ткачук, процес роботи був дуже непростим. Якщо в інших театрах такі проекти тривають три-п'ять років, то тут всю роботу здійснили всього за вісім місяців. Також пан Віктор розповів про деякі секрети реставраційного процесу, провів для представників ЗМІ екскурсію оновленою великою залом.

А на глядачів Гала-концерту чекала вся палітра стилів і жанрів, у яких працює сучасний театр європейського зразка. У першому відділі концерту в українських перекладах та мовами оригіналу прозвучали уривки зі знамих оперет “Летюча миша” Й. Штрауса, “Графиня Маріца”, “Сільва” та “Баядера” І. Кальмана, “Країна посмішок”, “Весела вдова” та “Джудітта” Ф. Легара. Українська музична спадщина була представлена арією “Йолан” з опери Г. Майбороди “Милана”. Вперше у стінах театру прозвучав “Світанок” на музику Р. Леонавалло.

Під час другого відділення, яке присвятили мюзиклу, на слухачів чекала ціла низка прем'єр — прозвучали мелодії “Вирити” М. Еванка, “Повернись до мене” Д. Оурренна, “Музика завершена” О. Ваноні та ін.

Улюблені номери лунали у виконанні найяскравіших акторів театру — народних артистів України Ігоря Левенця та Ірини Лапіної, заслужених артистів Валерії Туліс, Анатолія Погребного, Юлії Лльченко, Олени Арбузової, Дмитра Шарабурина, Ірини Беспалової-Примака, Арсена Курбанова, Галини Грегорчак-Одринської, Асі Середи-Голдун, Любові Доброноженко, Володимира Одринського, Тамари Ходакової та інших, а також хору, балету та оркестру театру. Їхні виступи залишили неймовірні враження та сплеск почуттів, на які всі так чекали.

“Сліди” Ірини ФЕДОРЕНКО

У Музейно-виставковому центрі сучасного мистецтва Музею історії міста Києва триває фестиваль сучасного українського мистецтва “Сліди”. У рамках цього фестивалю відкрили виставку “Art is Everywhere”, на якій представлені роботи як відомих митців, так і зовсім молодих художників.

ся вже вдруге. Минулого року експозиція зайняла два поверхи Музею та отримала чимало схвальних відгуків. Аби її побачити, приїздили гості з інших міст, серед відвідувачів були відомі політики та колекціонери. Багато теплих слів прозвучало з вуст колег-художників та мистецтвознавців. У рамках фестивалю виставки відбудуться не лише в Музеї історії Києва, а й в інших локаціях столиці.

Дякую всім, хто долучився до цього проекту, особлива подяка Музею історії міста Києва, який є спів-організатором.

Тут представлені різні техніки, різні види мистецтва — графіка, живопис, батик та ін. Серед учасників — дуже різні художники з різних куточків України. Окремо дякую тим з них, хто у наш непростий час зайшов можливість особисто взяти участь у відкритті цієї виставки.

— Головне — це сталість і послідовність,

— вважає перша заступниця генерального директора Музею історії міста Києва Тетяна Костенко. — Саме ці риси притаманні всім проектам Ірини Федоренко, її персональним та колективним виставкам, а також фестивалю “Сліди”, який ми проводимо вже вдруге. Незважаючи на локдауни та інші негаразди, він триває. Впевнена, що фестиваль розвиватиметься й далі, а ми побачимо на ньому багато нових облич художників.

Своїми враженнями поділилися й учасники проекту. Харків'янка Ірина Павлюченко зізналася, що саме завдяки фестивалю вона знову відвідала Київ, який вважає центром української культури, висловила подяку всім глядачам, які надихають митців на творчість. Киянка Оксана Охупкіна вважає справжнім щастям представити свої роботи у такому престижному музеї в самому центрі столиці. Ще одна мисткиня зі столиці Наталія Черногуз переконана, що саме завдяки таким вистав-

кам по-справжньому починаєш цінувати кожен мить життя.

На виставці представлені нові роботи Ірини Федоренко із серії “Faces”. Це портрети відомих політиків, акторів, співаків, письменників, художників, які вже залишили свій відбиток в історії. Якщо минулого року це були портрети Віталія та Володимира Кличків, Андрія Шевченка, Святослава Вакарчука, Енді Воргола, то зараз мисткиня представляє образи Олега (Фагота) Михайлюти (гурт ТНМК), Сергія Вулика (гурт “Антигіла”), Андрія Яценка (Дизеля), Пітера Залмаєва (ведучого) та кілька графічних портретів невідомих. Вже вдруге можна побачити зображення Тараса Шевченка та Володимира Зеленського.

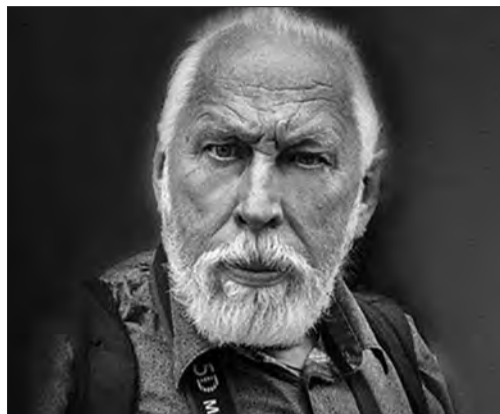
Як і минулого року, в одному виставковому просторі поєднані роботи відомих художників та початківців. Учасники проекту — митці з різних куточків України. Усі вони через розмаїття барв намагаються передати прагнення залишити свій слід в книзі мистецтва. Серед художників, які представили тут свої роботи, — Віктор та Наталія Проданчуки, Віктор Лисинюк, Оксана Третякова, Віра Подкоритова, Ганна Колесник, Юлія Шаповалова та інші.

Матеріали підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Маргарита ТАУШАН,
студентка I курсу Інституту журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка

Гість із далекого Вавилону

Зазвичай, передивляючись кінострічки, ми вважаємо показане на екрані особистим баченням режисера або сценариста. А як ці режисерські задуми втілюються? І які вони, оті закадрові творці? Першкурсники-журналісти Київського університету імені Бориса Грінченка зустрілися з чільним представником цієї “фабрики мрій” Юрієм Гармашем. Знаний кінооператор, член Спілки кінематографістів України, Європейської асоціації кінооператорів I.M.A.G.O, заслужений діяч мистецтв України почав зустріч без найменшого сліду “зірковості”.

— Можливо, для ваших батьків я був би упізнаваний за серіалом “Бальзаківський вік, або Всі мужики сво...” Років 7-8 тому його крутили на багатьох телевізійних каналах. Вважаю його одним із найкращих своїх серіалів, хоча це не мій мистецький жанр.

Свою візитною карткою Юрій Тимофійович вважає фільм “Вавилон XX” Івана Миколайчука — класику українського романтичного кіно. Про нього здебільшого і йшлося на зустрічі.

Доля звела Юрія Гармаша з Іваном Миколайчуком під час зйомок фільму “Захар Беркут”. Тоді майбутній кінооператор був ще студентом славетного ВДІКу — у знімальній групі фільму практикував як рядовий асистент оператора. Звісно, знайомство студента з актором, який вже засяяв головною роллю в улюблених серед “вдіківців” “Тінях забутих предків” режисера Сергія Параджанова, було вельми поверховим.

Проте все змінилося через багато років і то в один момент.

Якось Юрій Гармаш, на операторському рахунку якого було вже кілька художніх кінокартин, ішов павільйоном рідної кіностудії імені О. Довженка, де знімався фільм “Спокута чужих гріхів”.

— Іван сидів заgrimований на лавці, курив тоді ще недосяжні для простих смертних “Marlboro”. Я привітався. Він мене зупинив. Протяг свою “панську” цигарку. “Ти Юрко Гармаш? Я бачив твої фільми. Збираюся знімати “Вавилон XX”, то я тебе запрошу”. Звичайно, це для мене було... Хоча Іван тоді ще не мав режисерських робіт, але я вже знав його як великого актора, як людину. Мене аж у жар кинуло. Цілковита несподіванка, — розповідає кінооператор.

Стилістика Миколайчукових фільмів особлива. Переконайтеся самі, подивившись його “Вавилон XX”. Творячи стиль цього кіношедевра, оператор-постановник Юрій Гармаш надихався роботами хорватського художника, творця “наїву” Івана Генераліча, які побачив іще студентом.

— Образність, я вважаю, — це одна з перших і визначальних умов. Саме вона робить кінематографічний твір мистецьким, — запевняє кінооператор.

Його робота у “Вавилоні XX” — справді майстерне плетиво образів. Згадаймо сцену смерті матері братів, образи яких відтворили актори Лесь Сердюк і Ярослав Гаврилюк. Воскова свічка в мертвих руках, обрамлена пучком зілля. А по ній снують хмаркою джололи. Загадка? Так, це вічна загадка мистецтва, яку розгадує кожен по-своєму.

Фільм прекрасний натурою, дивовижними пейзажами. За словами Юрія Тимофійовича, шукати таке знакове тло його надихнула одна з картин славетної української художниці Тетяни Яблонської, яку він давно, ще студентом ВДІКу, побачив у Москві.

— Ми знімали дивовижний пейзаж: українське село з пагорбами, хатинками... Дуже цікавий рельєф. Саме такий ми й шукали, бо за змістом у нашій картині є Вавилон Верхній і Вавилон Нижній — і пагорби, і долини.

Юрій Гармаш пригадує: у пошуках такої натури проїхали 8 областей. Добралися до Миколайчукової буковинської отчини, у село Чорторию. Вже й здавалося, що знайшли щось схоже. Але потім, вдома, передивляючись фотографії, оператор та режисер зрозуміли: буковинська натура не вписується у стилістику фільму. І треба ж такої фортуни: проїхавши марно

пів України, знайшли те, що треба, за пів години їзди від Києва: на кручах сіл Халеп’я, Лісники, Витачів, Ходосівка...

Нині, коли фільмові “Вавилон XX” уже 42 роки, Юрій Гармаш не приховує, що хотів би проїхати-пройтися місцями зйомок.

— Тягне. Особливо тепер, якраз на місце основних зйомок. Але мені боязко. Боюся розчаруватися: надто невпізнанно змінюються нині ці місця.

Маєстро згадує: в деяких закутках, що їх увічнив у “Вавилоні”, наважився побувати 6-7 років тому. І нічого, окрім досади, з тих одвідин не виніс.

— Неповторну грушу, коло якої серед ночі стояла і голосила героїня Раїси Недашківської, спіяляли, пагорби розрівняли бульдозером... А ставок, на якому

ми знімали Йордан, нині оточили сучасні вілли. Церква втратила автентичність — її пофарбували, зробили таку собі “глянцеву картинку”.

Студенти-грінченківці поцікавилися у співтворця “Вавилону”, чи зберігся відеоархів фільму, зокрема, кадри, які з цензурних міркувань не ввійшли до кінокартини. Адже свого часу у пресі промайнули повідомлення про те, що всі ці матеріали продали невідомому колекціонеру.

— Так, було знято доволі багато мистецьки цінного матеріалу, — запевнив Юрій Гармаш. — Описати нині словами ці сюжети і деталі мені вкрай складно — все це треба було б побачити. Але, на жаль, це неможливо. Інформацію про викуплені матеріали, думаю, вигадали. Можемо запевнити: система, яка існувала в радянському кіновиробництві, передбачала чіткі терміни зберігання допоміжних відеоматеріалів, негативів, решти відзнятого: 3 роки. Ніхто, включно з творцями, не мав права ні викупити, а тим більше винести ці матеріали із кіностудії.

Юрій Гармаш — митець багатогранний, успішний фотографоджик. Його портрет Тараса Шевченка, створений як мозаїчне панно зі світлин учасників Революції Гідності, довгий час виставлявся велетенським банером у центрі Києва. Має неабиякий хист і до письменства, з новелами-сподами виступає в пресі. Є серед них справжні перлини — про грушу, символ дитинства, і про славетних Івана Миколайчука та Сергія Параджанова, ширю дружбу з якими йому подарувала щедра мистецька доля.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2021

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць
на 3 місяці

21 грн 43 коп. на півроку
61 грн 29 коп. на рік

115 грн 58 коп.
225 грн 96 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),

Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

